

Сонуннар

Чурапчы тыйаатыра улахан ситиһиилэннэ

Петр Решетников аатынан Чурапчы норуодунай тыйаатыра кулун тутар 28-30 күннэригэр Сони куоракка ыытыллыбыт Бүтүн Арасыйыаҥаабы театралнай бэстибээлгэ "Ийэ сирэ" испэктээгинэн Гран-при үрдүк ааты ылары ситистэ.

Быйыл дойду үрдүнэн биллэриллибит Тыйаатыр сылыгар өрөспүүбүлүкэҕэ Чурапчы норуодунай тыйаатырын артыыстара дыһун кылааты киллэрдилэр. Маны сэргэ биирдириллэн артыыстар эмиз анал аакка тигистилэр. Ол курдук, бэйэтин номинациятыгар 1-кы истиэпэннээх лауреатынан уонна "Бастын дыахтар оруола" дьин номинацияҕа ССРС култууратын үтүөлээх үлэһитэ Надежда Заболоцкая уонна "Бастын муусука" анал аакка СӨ култууратын үтүөлээх үлэһитэ, тыйаатыр кылаабынай режиссера Иван Бушков тигистилэр.

Зоя—кырачаан Кэрэ Куо

Кулун тутар 24-28 күннэригэр Москва куоракка ыытыллыбыт Бүтүн Арасыйыаҥаабы бэстибээлгэ "Мини Мисс уонна Мистер Россия-2019" оҕо добурун арылар куонкуруска Чурапчыттан Алабар нэһилиэгин Гаврил Протодьяконов аатынан орто оскуола 2-с кылааһын үөрэнээччитэ Зоя Дмитриева "1-кы вице мини мисс" ааты ылары ситистэ.

Кини бу иннинэ "Принцесса Вселенная" куонкурус кыайылаабынан тахсыбыта. Онон

кырачаан кэрэ кыыс Зоя Москва куоракка тийэн улууспут, өрөспүүбүлүкэбит аатын ааттаппытынан, эбэрдэлибит. Инникитин үрдүк ситиһиилэри, чэгиэн-чэбдик доруобуйаны баҕарабыт.

"Айхаллан, Чурапчы!"

Сылын аайы ыытыллар улууспут нэһиликтэрин уус-уран самодеятельноһун бэстибээлэ быйылгы өрөспүүбүлүкэҕэ, улууска биллэриллибит "Сомоҕолоһуу" сылыгар ананна. Чурапчы дыһо-сэргэтэ олус түмсүүлээхпитин, көхтөөхлүтүн көрдөрдүбүт — нэһилиэк баһылыктара, тэрилтэ салайааччылара, биллиилээх ыспарсымыаннар, тирэһээрдэр, ааттаах-суоллаах учууталлар,

үһүяаччылар, уустар, урбаанньыттар о.д.а. бэйэлэринэн тахсан кытыннылар, тэрийистилэр. Култуура бырабылыанньата, "Айылгы" киинэ, култуура үлэһиттэрэ туох баар сатабылларын, билиилэрин-көрүүлэрин ууран, талааннаах дыһону түмэн, дыһуннаах дыһоро киһэлэри, бэртээхэй кэнсирдэри тэрийдилэр.

Бэстибээл түмүктүүр гала-кэнсир кулун тутар 28 күнүгэр "Айылгы" култуура киинигэр олус тэрээһиннээхтик буолан ааста. Үөрүүлээх чааска улуус баһылыгын социальнай бөлүлүүс-тарга солбуйааччы Николай Аммосов, улуус дьаһалтатын социальнай отделын салайааччыта Мария Заболоцкая, култуура салаатын начальнигы Дмитрий Попов кытыннылар. Кэнсирэ Сахая Хомподоева уонна Юрий Толстоухов илээн-саҕалаан ыыттылар.

Ити курдук, биир сомоҕо буолан төрөөбүт дойдубутун, Чурапчыбыт барахсан, сарсынны сайдытын саргылыабын!

Семен ЖЕНДРИНСКЭЙ.

Мотрена Ноговицына чабылхай кыайыыта

Кулун тутар 31 күнүгэр «Весна на НВК» бизрии чэрчитинэн, «Саха» НКИХ быһа бизриитигэр биир дойдулаахпыт Рена Ноговицына Польша кыһынын Наталья Садовсканы кытта дуобакка кирисэн, 2:1 очукуонан кыайан табыста.

Дьокутааттарбыт — инники күөһүгэ

Намна ыытыллыбыт өрөспүүбүлүкэҕэҕи дьокутааттар ыспартакыйаадаларыгар Чурапчы улууспут дьокутааттарын хамаандата бастакы бөлөххө кыайыыны ситистэ. Волейболга, дартска, корзинаҕа мээчиги бырабыыга уонна хамаанданан ыстанаҕа илин-калин түһүстүлэр. 2-с миэстэҕэ Уус Алдан, үһүскэ Нам табыстылар.

Волейболистарбыт ситиһиилэрэ

Дьоккуускай куоракка кулун тутар 28-31 күннэригэр өрөспүүбүлүкэҕэҕи волейбол чөмпүүнээтэ ыытыллына. Чурапчы улууспут хомуур хамаандата 2-с миэстэни ылла. 1-кы Нам, 3-с Дьоккуускай хамаандалара буоллулар.

Кэрэ аҥаардарбыт — "Хаар Айанна"

Кулун тутар 30-31 күннэригэр Төһүлү сиригэр-уотугар «Хаар айан» буолла. Биһиги Чурапчыбыттан автопеди хамаандата 3 экипаһынан барбыттара. Биир экипаж 2 киһилээх. Бастакы "А" забегка Дария Ефремова уонна Катя Лазарева экипахтаах "Чурапчинка" хамаанда 1-кы миэстэ буолла. Иккис "Б" забегка Ира Баранкевич уонна Ира Кривошапкина "Чолбон" хамаанда 2-с миэстэҕэ табыстылар. Уолсай түмүккэ Чурапчы бастаата.

Ырыаһыт игирэ кыргыттар

Кулун тутар 30 күнүгэр «Планета искусств» норуоттар икки ардыларынааҕы бэстибээлгэ Чурапчы кыргыттары — Майя, Муся Платоновалар «Күндү төрөппүттэр» дьин ырыаларынан 1-кы истиэпэннээх лауреаттарынан буоллулар.

"СО" кэр.

Улууска -- бу күннэргэ

СТРАХОВАТЕЛЛЭРГЭ АНАЛЛААХ СЭМИНЭЭР

Кулун тутар 28 күнүгэр улуус дьаһалтатын муннахтыыр саалатыгар Саха Өрөспүүбүлүкэтин Чуралчы оройуонун страхователлэригэр анализ «Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр 2020 сылтан «Быһа төлөөһүн» бырайыакка кириити» тизмэсэ сэминээр ытыллына. Российскай Федерация социальнай страховкалааһынна Өрөспүүбүлүкэтээби Пуонда управлюющайын солбуйааччы Елена Попова, каадыр отделын начаалынньыга Дмитрий Шадрин, информатизация отделын исписэлиин Николай Федоров, кылаабынай боломуочунай-исписэлиис Изабелла Собакина, сүрүннүүр боломуочунай-исписэлиис Варвара Филиппова, быраап отделын начаалынньыгын солбуйааччы Дмитрий Андросов кыттыыны ыллылар.

Сэминээр сабаланытыгар Елена Попова бу дьаһал ытыллар сыалын-соругун билиһиннэрдэ. Манньык сэминээри Томпо, Таатта улуустарыгар ыыппыттар. Томпо 96, Таатта 81 тэрилтэ кыттыыны ылбыт. Ааспыт сүл түмүгүнэн, үлэ көрдөрүүтүнэн, Чуралчы улуунун страхователлэрэ (кылаабынай боломуочунай-исписэлиис Изабелла Собакина) өрөспүүбүлүкэсэ бастаабыттарын

иһитиннэрдэ, эбэрдэлээтэ.

2018 сылга Чуралчы улуунун боломуочунайдарын үлэлэрин уонна 2019 сылга соруктар тустарынан Изабелла Собакина билиһиннэрдэ. Үлэ түмүгүн таблицаарын, диаграммаларын, схемаларын экранга көрдөрдө.

Иһитиннэриилэри «ЭЛН» (электроннай больничнай илиис) бырайыагы олоххо киллэриити түмүктэри туһунан тизмэсэ Дмитрий Шадрин, «ЭЛН бырайыагы боломуочунай бэрэстэбиитэллэр нөһүө үлэлэтиити» тизмэсэ Николай Федоров, «Страховканы телетүүтэ анализлаах отчуоту онорууга уонна докумуоннары толорууга сүрүн албастар» тизмэсэ В. П. Федоров, «ОКВЭД (тэрилтэлэр сүрүн үлэлэрин бигэргэтэр сайабылыанньалара) электроннай көрүнүгүн бигэргэтиити» тизмэсэ Николай Федоров, «Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр 2020 сылга «Быһа төлөөһүн» бырайыакка кириити» тизмэсэ Елена Попова, «Быһа төлөөһүн» бырайыагынан үлэлээһини бырагырааманан хааччыйыи» тизмэсэ Николай Федоров, «Страхователь аабыллыбыт уонна төлөмүт

страховой усунуостар расчёттарын түһэрбэтэх түбэлтэтигэр сокуону административнай кэһиилэрин туһунан боротуоканы толоруу бэрээдэгин туһунан» Дмитрий Андросов онордулар.

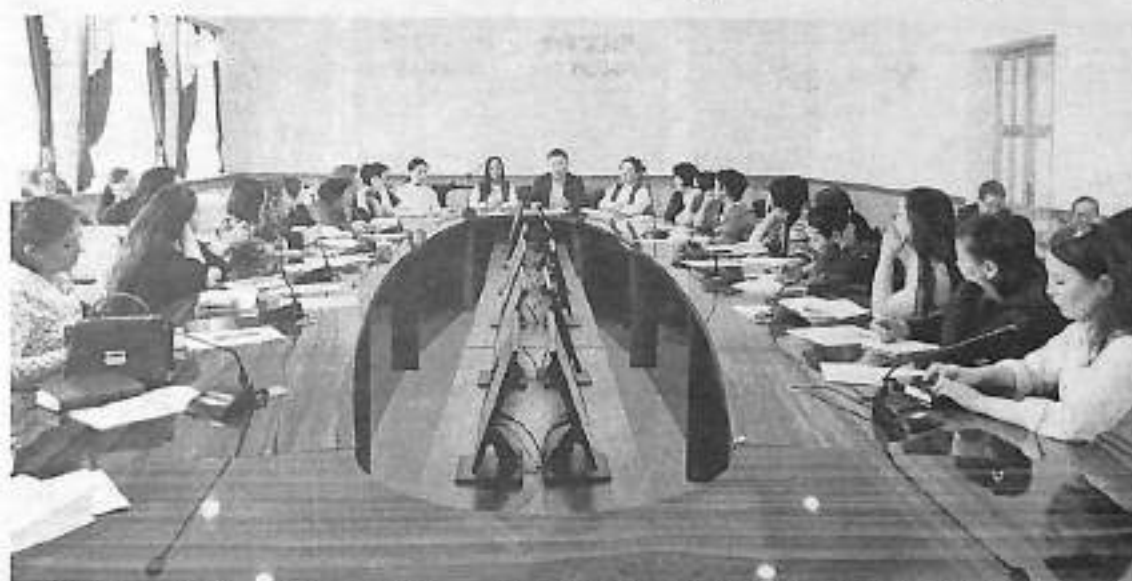
2020 сыл тохсунньу 1 күнүттэн биһиги Сахабыт сиригэр «Быһа төлөөһүн» бырайыак үлэтин сабалыахтаах. Бу ыйылыбыт кэмтэн быстах кэмгэ үлэни кыйбат буолуу уонна ийэ буолуу босуобуйатын страховкалааммыт киһиэхэ быһаччы төлөнөр буолар. Боростуойдук эттэххэ, «Быһа төлөөһүн» диэн социальнай страховкалааһын пуондата ыалдьыбыт туһунан илиис, хат буолуу уонна оло тэрүүрүгэр ананар босуобуйаларын быһаччы, үлэһит сэтүгар түһэриэн эбэтэр почта ситиминэн ытылан сөп.

Бу күн кэпсэит дэлэгээссийэ Чуралчы улуунун баһылыгын социальнай болпуруостарга солбуйааччы Николай Аммосов, социальнай болпуруостарга салаа начаалынньыгын Мария Заболоцкаяны кытары көрсөн кэпсэтиилэр, социальнай страховкага үлэ болпуруостарын быһаарыстылар.

Алексей СЛЕПЦОВ.

Эрэл санааны үөскэтэр

Кулун тутар 28 күнүгэр улуус дьаһалтатыгар «Движение на встречу» диэн олус туһалаах сэминээр буолла. Барыта 27 араас тэрилтэттэн бэрэстэбиитэллэр кэлэн кыттыыны ыллылар. Дьаһалга Дьарыктаах буолуу киинин салайааччыта Софрон Осипов сүрүн дакылааты онордо. Киһи «Доруобуйаларынан хааччахтаах дьон үлэсэ кирииллэригэр арыаллааһын» бырагыраама туһунан билиһиннэрдэ. Маны тэнэ доруобуйаларынан хааччахтаах дьон үлэһит уусуобуйаларын тэрийиити, үлэни булуу уонна сокуонна туох упарыйыы буолбутун туһунан иһитиннэрдэ. Оттон Дьарыктаах буолуу киинин иниспиктэрдэрэ Матрена Федорова уонна Альбина Ефремова үлэ көрдөнөрүгэр ыарахаттары көрсөр олохтоох дьонно быйыл туох үлэ-хамнас былааннаарын кэпсэтиилэр. Ол курдук доруобуйаларынан хааччахтаах дьон, элбэх оҕолоох ыал, доруобуйатынан хааччахтаах оҕолоох аҥардас төрөппүттэр, сокуоннай саастарын ситэ илик оҕолор, хаайыттан босхоломмут дьон үлэ көрдөнөллөрүгэр үгүс кыһалбалары көрсөллөр. Манньык категорияга киһир дьонно үлэ миэстэтин тэрийэр эбээһинэстээх, биһиги улууспутугар 39 тэрилтэ баар. Мантан 35 буддьүөт уонна 3 хаһаайыстыбаннай тэрилтэ буолаллар.

2018 сыл түмүгүнэн Дьарыктаах буолуу киинигэр барыта 1101 киһи үлэ көрдөөн сайаалканы бизэбит эбит. Ол иһигэр 38 доруобуйатынан хааччахтаах үлэсэ суох

киһи. Итинтэн 8 киһи үлэ булбут, оттон 3 киһи Дьарыктаах буолуу киинин нөһүө үөрэнэр, 10 киһи уопастыбаннай үлэсэ кыттыыны ылла уонна 1 киһи байэ дьыалатын арыммыт Билингги туругунан, 2019 сылга 33 доруобуйатынан хааччахтаах киһи учуонка турар Ураты категориялаах киһи «Индивидуальная программа реабилитации инвалида» анал докумуонугар «Сопровождение инвалида» ыйылыах түбэлтэтигэр эппизитинэстээх иниспиктэр ананар. Иниспиктэр итинник киһиэхэ көмөлөһөр, үлэсэ киһирдэһинэ үлэтин тэрийэр. Маны сэргэ Дьарыктаах буолуу киһи доруобуйатынан хааччахтаах киһиэхэ үлэтин бастагы ыйдарыгар хамнаһын төлүүр. Ол курдук, биһир киһиэхэ 2019 сылга 142 168,89 солк. үп көрүллэр. Ону таһынан 100-тэн үөһэ үлэһиттээх тэрилтэсэ доруобуйатыгар хааччахтаах киһиэхэ анал үлэ миэстэтин тэрийэригэр, үлэһитиригэр, сөптөөх усулуобуйаны онороругар 120 тыһ. солк. көрүллэр. Ол эрэри манньык көмөнөн хаһаайыстыбаннай, кааһынай тэрилтэлэр эрэ туһанар кыахтаахтар.

Сэминээр кыттылыахтара үгүс мунаарар ыйытылары бирдирдэр, чопчу хоруйдары иһиттилэр.

Бу дьаһал инникитин көдүүстээхтик үлэлээн, үлэсэ суох ахсаана лаппа кыччылыгыгар эрэл санааны үөскэтэр.

Марфа ПЕТРОВА.

Санаабын этэбин

Хаһан быһаарыллыабы?

2003 сыллаахха дьаһалта тыыл бэтэрээннэригэр «Ветеран Великой Отечественной войны» диэн дастабырыанньаны туттарбыта. Биһиги сэрии кыттылыахтарыгар тэнниир буолулар диэн үөрбүппүт. Ити кэмтэн 16 төгүл Кыайыы үбүлүүсэ баһизтанна. Сэриигэ быһаччы кыттыбыт дьон олох аһыаата. Улуу Кыайыыны уһансыбыт дьоммут тыыннаах туоһу буолан сэриилэспиттэрин кэпсииллэрэ эдэр көлүөнэсэ сүрдээх итэҕэтиллээсэ, патриотическай дьайылыааба. Улуу Кыайыыны аһалыттар кэккэлэрэ быстымыан наада. Онон эһиити Улуу Кыайыы 75 сыллаах үбүлүүсүгэр «Сэри бэтэрээн» докумуоннаахтары (олор да аһыаатыбыт) сэри кыттылыахтарыгар тэннииргына дьаһаныахха — норуokka, «Ким да умнуллубат, туох да умнуллубат» луоһуну көрдөрөр, дакаастыыр туһуттан.

Тыа сиригэр ас-үөл быһаһын онорон таһаарыы сыллата аһыаан иһэр. Сүөһү иһитиннэн, бурдугу үүннэриинэн ахсааннаах бааһынай хаһаайыстыба дьарыктанар. Ходуһа, бааһына сирдэрэ сэттэнэх, ланха буоллулар. Ыччат үлэсэ кыттыбат буолла. «Кыым» хаһыат быйылгы 9 №-гэр 20—24 саастаах ыччат 73,8 бырыһыана Саха сиригэр үлэсэ суох сылдыарын Плеханов аатынан үнүбэрсит дааннайын баһизтээбит. Саха Өрөспүүбүлүкэти бырабыыталыстыбата тыа сиригэр онорон таһаарыына дьарыктанар фермердэри, колхуостары, о. д. а. хаһаайыстыбалары тэрийдэбинэ эрэ сатанара буолуо. Ыччат түмсүүлэригэр тирэбэрэн.

Сырдатар-иһитиннэрэр уорганнарбыт (араадыһа, тэлэбиидэһинэ) үлэсэ ситиһиилэри, бастын уопуту миэстэсэ тахсан, үөрэтэн, устан аһыахтык сырдатар. Ол онугар элбэх бириэмэтин норуот көччүйүүтүгэр — ырыаба-тобука, күрэхтэһиилэргэ, оонньууларга барыыр. Ыччат итини баһылар. Оттон көччүйүү тулу да онорон таһаарбат.

Улууспут хаһыата «Сана олох» Саха Өрөспүүбүлүкэтин доруобуйа харыстабылыгар министиэс Елена Борисова Чуралчыга кэлэ сылдьан, «Көрдөрүнэр, эмтэнэр дьыа-уот үксэ төһө да эргэлэрин иһин, ыраастар, ирдэбилгэ эппизитииллэр, үлэһиттэр эппизитинэстээхтик үлэһит-хамсы сылдыалларын көрөн астынным, үөрдүм», — диэтэ, диэн сүрүйбүтэ. Ис дьынар, онук буолбатах. Аҥардас көрдөрүнэр наадалаах киһи 2 алааһынан элбэх тырааныһлар сылдыар кутталлаах сирдэринэн хаста да кырынар. «Маарыкчаан» маһаһын иннигар поликлиникаба дьэри муус килэс чигди буолбут сиринэн бараһын сайынын аны бадараанынан көрөр. Уочаракка толук ыллахына, бырааска көрдөрүнэн анаалыс бөбөтүн анатаһын. Ону онортороору 400—500 м тэйиччи атын алааска харбыалаһан тийэһин. Анаалыс туттаргар уочарат үлүскэнигэр түбэһэбин. Тымныы көрдүүргэ олоор миэстэсэ тигистэххинэ, үөрүү. Үрдүкү сапаттар Владимир Путинна тийэ: «Боростуой норуоту эмтээн, патронажнай үлэһиттэри сыһыарын», — диэн тус туһаайыларыгар аталлар.

Бу сүрүн кыһалбаларбыт хаһан быһаарыллыахтарай, көнүөхтэрэй?

Петр Прокопьевич ДЯЧКОВСКАЯ,
сэбизскэй-партийнай үлэ бэтэрээнэ,
Екатерина Семеновна ЛУКИНА,
тыыл, үлэ бэтэрээнэ,
Сергей Григорьевич СТАРОСТИН,
тыыл, үлэ бэтэрээнэ.

БИЛИН БЭЙИЭТ ҮТӨ ААТЫН ТӨННӨРҮҮ

Ойуунускайы көмүскэспит
"буруйдаах"...

Ойуунускайы хайбаан уонна көмүскээн, хара балыырдаах 1938 сыл сиртибэтэ буолбут. Одьулуунтан төрүттээх, отутус сыллар сангаларыгар поэзия эйгэтигэр хоннохтоохтук хардыылаан кириэн испит саха бастакы көпчүөнэ суруйааччыларын биирдэстэрэ Гаврил Иванович Егоров — Билин бэйиэт туһунан кини сырдык аатын үйэтигэр аанаан, суруйааччы Павел Петрович Федоров — Сомоҕо, соторутааҕыта бэртээхэй ахтыы кинигэтин таһааран, Саха дыонугар-сэргэтигэр, ордук одьулууннарга улахан үтүөнү онордо.

Сомоҕо бу кинигэтин сана үүммүт 2019 сылга дэгиттэр талааннаах бэйиэт, прозаик, драматург фронтовик-суруйааччы Тимофей Егорович Сметанин төрөөбүтэ сүүс сылыгар сөп түбэһиннэрэн суруйбута ордук тобосхоох. Ол тоботун эттэххэ, Гаврил Егоров — Билин, 1932 с. Дьоккуускайдааҕы педтехникуму бүтэрэн баран учууталынан аналан, Кэбээйигэ тиийбит. Онно кылгас кэм иһигэр литэратуринай курулуогу тэрийэн, илиинэн суруллар сурунаалы таһааран. Кэбээйи икки бастакы суруйааччытын үүннэрэн таһаарыт үтүктүн Тимофей Сметанин, Иван Петров биир дойдулаахтара күн бүгүнгүр диэри умнубаттар, дириҥ ытыктабылынан, махталынан ахталлар. Билин бэйиэт аңаардас ол да эрэ үтүктүн иһин үйэ саас тухары кэриэстэниллиэхтээх, аата үйэтиллилэхтээх дыһун киһи эбит. Ону таба өйдөөбүт ытык Кэбээйи дыонугар ааптар, Билин бэйиэт сизин быраата Павел Петрович — Сомоҕо бэйэтин мунура суох махталын, сүгүрүйэрин биллэрэр.

Гаврил Иванович Егоров-Билин Одьулуунка Манан Кэрэх түөлбөтин илин өттүгэр силлибэ сытар Тиргэлээх үрүэтин олохтооҕо Егоров Иван Николаевич — Уччук Уйбаан дыһэ кэргэнигэр 1910 с. төрөөбүт.

Дулжалаах ньаһаар уулаах кылгас Тиргэлээх үрүэт илин сабатыгар икки үп ампаара кэккэлээх туралларын оҕо сылдьан көрөр эгит. Дыһэ суоҕа, бука бөһүөлэккэ дуу, Манан Кэрэххэ дуу көһөрбүттэрэ эбитэ буолуо.

Билин, Убайа Бөтүрүүскэ, икки балта Илибиэһэ уонна Боккуойа буолан төрдүө эбиттэр. Боккуойаттан ураты Бөтүрүүскэлээх Илибиэһэни оҕо эрдэхпиттэн көрөр, билэр эгит. Оттон Билин кинилэр бырааттара, убайдара буоларын билбэт эгит, кэлин Сэмэн Ыстапанабыс Арамаанаттан (Дэлиһизэптэн) истэн билбитим. Билинни букатын кыра сылдьан, пиэрибэй дуу, торуой дуу кылаастарга (1944-45сс.) үөрэнэр кэммэр биридэ эрэ көрбүлүн өйдүүбүн. Колхоспут Каарып Маарыс кулуубун сыанатыттан: «Билэр бу Дьабыыла»... диэн тыллартан сабаланаар хохон аахпыт бэйиэһи да бука ол кэмнэ кулуупка үлэли сылдьыбыта эбитэ буолуо.

Билин убайа, Аҕа дойду Улуу сэриитин батэрээнэ, колхос саамы төһүү үлэһитэ Петр Иванович Егоров-Бөтүрүүскэ, наар ыраах үрэх баһа сирдэртэн бытархан тымныыга от тизбит, кырыы учаастактарынан. Бабаҕанан, Нуотаранан сылдьан өнүрүк куйаастарга от-мас бэлэмнээһинигэр, сөүһү иитиитигэр үлэлээбит киһи. Кини туһунан сэттэ уонус дуу, аҕыс уонус дуу сыллардааҕыта бэйиэт Дмитрий Дьааһаап «Кыым» хаһыанка учарка курдук, улахан ыстатыйа таһаартарбытын сэргээн аахпыттаахпын. Бөтүрүүскэ кэргэнтэрин, оҕолорун туһунан

ким баарын билбэт эгит, Бэйэм бэйиэс кылаастан ахсыска диэри Дьоккуускайга торуой оскуолаҕа үөрэммит буоламмын, дойдубуттан эрдэ тэлэһиэ бэйиэһи, бөһүөлэк оччотооҕу олобун-дьаһабын, дыонун-сэргэтин умна бэйиэһи быһтым.

Балтылара Илибиэһэ, ыраас, чэбэр көрүннээҕэ, кыра үөрэхтээҕэ эбитэ буолуо. Сэрииттэн кэлбит Данил Портнягин диэн сүрдээх үлэһит киһиэхэ кэргэн тахсыбыта. Мин төрдүскэ үөрэнэрбэр биһиэхэ дьукаах олоро сылдьыбыттара, бастакы уолларын Киэссэни кыра эрдэбинэ көрөрүм.

Бу олорон ырыналыы санаатахпына, Одьулуун нэһилиэтин үрдүнэн Дьөгүрөттэр диэн араспаанньаах икки эрэ аҕа ууһа ыал баар курдук, Уччук Уйбаан уонна биһиги, Наһаардар. Хайдах эбитэ буолла, баҕар ханан эрэ хос эһэлэрбитинэн биир ситимнээх буолуохпутун сөп быһыылаах. Архыыбы хасыһар киһи, тугу эмэ булуо эбитэ дуу?

Көмүлүк оҕоһуннигэр

Билин туһунан учууталым, кэлин юрист идэлээх Сэмэн Ыстапанабыс Арамаанал (Дэлиһизэптэн), ахтыы тэтэрээттигэр суруйбута баар. Олордон биһиэти тутан билиһиннэрбим:

«Бастакы хаар түстэ. Оскуола аһылынна. Миигин оскуолаҕа ылар буоллулар. Дириэктэрбит Студенцов Георгий, учууталлар Шестаков Петр (Биздэ), Захаров Кирилл Петрович, Аммосова Мария Алексеевна, Федоров Семен Филиппович этилэр.

Бастакы кылааска миигин кытта Василий Сергеевич Соловьев (Болот Боотур), Мария Афанасьевна Саввина (Дьон-Дьанылы кэргэнэ) үөрэммиттэрэ. Уччууталбыт Мария Алексеевна Аммосова (Мэлдэхси Аммосовтар кыыстара). Иккис кылааска — Петр Иванович Седалищев, Федор Иванович Петров (Кыам уола). Үһүс кылааска — Евдокия Иннокентьевна Коркина (наука доктора), Михаил Лазаревич Ядрихинский, Надежда Лазаревна Ядрихинская. Төрдүс кылааска — Николай Саввич Соловьев (СӨ үтүөлээх учуутала). Бэйиэс кылааска — Михаил Андреевич Антипин, Георгий Назарович Егоров (мин улахан убайым).

Алтыс кылааска — Гаврил Иванович Егоров (Билин), Афанасий Андреевич Антипин, Виктор Афанасьевич Саввин (артыыс), Георгий Георгиевич Седалищев үөрэммиттэрэ».

Бу Чурапчыга 1927-1928 сс. үөрэммиттэр эбит Манан сизтэрэн, төрөөбүт сылларынан, бу кэмнэ ким хас саастааҕын быһаарыаха сөп. Холбоһор, Сэмэн Ыстапанабыс уон иккитигэр пиэрибэйгэ үөрэммит, кини 1915 сыллаах төрүүх. Оттон мин убайым Георгий Наһаарабыс уонна Болот Боотур саастыылар (1912с.) эрэри, убайым бэйиэс, Болот Боотур пиэрибэйгэ үөрэммиттэр. Баһылай Сергеевич хойутаан үөрэххэ кирибит эбит. Билин уон сэттэлээхэр алтыска үөрэммит.

Одьулуун оҕолоро, Киргизлэй Молуойап (Моноилов) диэн Одьулуун киһитэ, Баанньыска татаар хара балаҕаныгар көһөн кириэн, киниэхэ дьэлэһэн олорбуттар. Балаҕан ханас өттүгэр, оҕоһо кэннигэр биир эрэ кыараҕас туннүктээх Баанньыска сүүсчэкэ кэринэ куурусатын курятнига турар кыракий хонугар, ол курятник үрдүн наара орон онгостон, уонча оҕо пыык курдук кэккэлээх симсэн, хронньоһон сыталлар эбит. Онно бааллар эбит. Сэмэн Арамаанал

(Дэлиһизэптэн), Гаврил Егоров (Билин), Георгий Егоров, Антипиннар — Афанасий, Михаил, Ефимовтар — Михаил, Николай, Петр Седалищев (Хабах Уйбаан уола) уонна Николай Соловьев.

Сэмэн Ыстапанабыс салгыы кэпсир: «Биһиги, тобус оҕо, курятника да буоллар, син көрүлээн-нарылаан, оонньоон-күлэн, «бууска» саанан сэриилэһэн, мэнниктээн олорбуллубут. Биир кыракий туннүгүнэн күн сырдыга төһө тыҕыа буоллаҕай... Сыта-сымара да сүрдээх эбитэ буолуо да, биһиги хотонноох балаҕанга үөрэммит дыон бэйиэһи, берүкү кыһаллыбат буоларбыт. Хата кизэ-сарсыарда куурусса, бөтүүк ыһыла-харыһа сордуура. Онтон атыныгар мунга-танга суох сылдьарбыт. Көмүлүк оҕоһо ааныгар, чанчыгар олорон уонна «хослутугар» сыа арыытын учаратынан, хардары-таары киллэрэммит, ыһырынньык (хатын) лэкээтин быһан, хаһан) онгостон сырдатанан, кинигэ, уруок ааҕарбыт. Син хаайтарбат, аахпака мэнэ сылдьыбат буоларбыт.

Тоһуттаппаммыт өйүө лэппиэскэбитин таһыттан дьаһаһыт сыһыттан киллэрэн, оҕохтук модьоботугар сырайан, ириэрэргэ миэстэ бэлдэһэн хадьык бөҕө буолара. Атын күөс, иһит баар буолан, модьоботугар да миэстэ суох буолара, сороһор онтон сылтаан, охсуһан молсорутуһан турарбыт. Аны санаатахха, усулуобуйа да бөҕө эбит»...

"Билин — оҕо эрдэбиттэн сытыы уол"

Билин оҕо эрдэбиттэн сытыы-хотуу, тэбэнэттээх буолан, баардаах баара батарымына, дыһиһэлэнэрэ, атыттардааҕар уратылааҕа, тутулуга суоҕа, дьорбоот соһус этэ.

1935 с. атырдьах ыйын ортотугар Сэмэн Арамаанал, Михаил Антипин уонна Гаврил Егоров (Билин) эдэр кэргэниниин Александра Кириллыналыын төрдүө буолан, биир тэлиэгэ атынан Одьулуунтан аргыстаһан куораттаабыттар. Билиннээх биир байтаһын ынабы өлөрөн, атыылаан, танас-сапгынаары, тэлиэгэ хопбонон кирибиттэр. Билин уонна Антипин иккиэн сака аһылыгыт пединститут маннайы кууруһугар кириэхтээх, оттон Арамаанал уонна Кириллина педабфака үөрэнэхтээх эбиттэр. Кириэн уопсай дьылэринэн тустуһунан олохсуйбуттар.

Биир кизэ, өрөбүл күн, Сэмэн Ыстапанабыс Күөх Хонууга оһуохай оонньуу буоларын көрө кирибитэ, арай, Билин хас даҕаны нууна уопаттарын кытары охсуһа сылдьар эбит. Куота көтө сылдьан, мунуларын хаанын тобута сынньан кэбиспит. Онно көрдөһүнэ, киһитэ саҕа көстүүмнэммит, хаалтыстаах, шевровай салпыкылаах, мааны да мааны киһи буолбутун туһунан суруйар. Мантан көрдөххө, Гаврил Иванович хосун-хоодуот, бэйэтин лаппа кыанар сымса киһи буолан, көрбүт да, сэрэбит да биир, ол оһуохайга тух да сыһыана суох бэдиктэр сылтаах көрдөөн сиһили-хоһулу сылдьыбыттарын тулуйумуна, дыонун, наассыйатын чизэһин соһотуон көмүскээн, «үөрэтэлээбит» буолуохтаах. Онон, убайыгар сэмэй Бөтүрүүскэ холооттоххо, ураты киһи эбит этэ.

Учууталым Сэмэн Ыстапанабыс тэтэрээттигэр суруллубут Билин олобун ситэрэн бизэрэ эби информациянан буолар. Гаврил Иванович — пединститутка үөрэнэ кирибит сылыгар, били ынабын этин атыылаан, танас-сап тэринэн

баран, Тыл уонна култуура, устуоруйа үнүстүүтүгэр Былатыан Ойуунускайга үлэҕэ ыппылыбыт, онон үлэли-үлэли үөрэнэн испит кэмэ эбит буоллаҕа.

Ойуунускай тутуллубутугар олус курутуһан, абаран, харсыттан тахсан туран кинини көмүскээбит соһотуу суруйааччы, оччотооҕа 28 саастаах эдэр киһи Билин эрэ буолара албэһи этэр. Бэл, хаайыыга түһэрбит хаартыскаларыннан көрдөххө, тутулуга суох көнүл, дьорбоот санаата ыраас сөбөрүтүгэр биллэ сылдьар, олус үрдүк граждандскай таһымнаах киһи буолара көстөр. Дэлэҕэ даҕаны, Субуруускай бэйэлээх киниэхэ Билин диэн ааты инэрэ дуо?! Ол да иһин аат айаҕар бастакынан кириэн бизэрэн, хаарыаннаах талаанын, эрчимнээх, үгүһү эрэннэрэр кэрэ дьылбатын эрдэ да сарбынаахтаабыт эбит. «Кыһыл ыллык» үһүс нүөмэригэр Ойуунускайы көмүскээн суруйбут ыстатыйатын булан бэчээккэ таһаарыахха баар, эдэр дыонно үтүө холобур буолуо этэ.

Сомоҕо бу кинигэни суруйа, матырыйаал хомуйса сылдьарын эрдэ билбэтэх, истибэтэх буоламмын, Сэмэн Ыстапанабыс тэтэрээттигэр Билиннэ сыһыаннаах суруйууларын билсипиннэрбэккэ хаалбыппын. Онон бу кылгас бэлиэтээһиним Одьулуунтан тахсыбыт бастакы бэйиэти, чабылхай кинини сырдаттыга биллибэккэ хаалбыт кини олобун олугун биир сырдык чакчыта, лоскуйа буолуохтун.

Бүтэһигэр, бу бэлиэтээһиним Сомоҕо кинигэтигэр «Кырдык кыһыл көмүстээх күндү» диэн, философскай наука хандьыдаата доцент Егор Гаврильевич Винокуров сэнээри суруйуутугар кыттыһан туран, кини түмүк тылларынан ытаһалыбын: «Күрэнэ барбыт күннэр-дьыллар күлүктэригэр төһөлөөх Саха саарынара, элик үтүөлэрэ элэс гынан көстөөт, сүппүттэрэ буолуой?! Этер уустук. Бу ааспыт, билинни, кэлэр кэмнэри ситимниир, алтыһынарар ураты дьорбурдаах, дириҥник өтө көрөн сылыктыыр, сыаналыыр Саха биллиилээх суруйааччыта Павел Петрович Федоров — Сомоҕо бэйэтин бириэмэтигэр, саллар сааһыгар, үлэр үйэтигэр үрдүктүк бэлиэтэннэх тустаах. Хайдах эрэ, биһиги санаабытыгар, салайааччылар өттүлэриттэн суруйааччыларга, айар үлэһиттэргэ ситэ-хото өйөбүт, өйдөбүт, кыһамныы суоҕа хомотуон хомотор.

Аҕа дойдуну көмүскүүр Улуу сэрии албан аатырбыт, суон сураҕырыт ырыаһыта, түрбүөннээх түөрт сүл усталаах туоратыгар, күнэ-түүнэ киһи үйэтигэр тэннээх, кырыктаах уот сэри халбас харата хонуутун хабыллар хаба ортотунан ааспыт биллиилээх фронтовик-бэйиэт Макаар Иванович Кузьмин — Макаар Хара суруйбут «Умнуо суох баар эбит...» хоххоно хайдах эрэ субу кулгаахлар кутуллан ээр курдук:

Өлбүтү кэриэстиир,
Кэриэһин ытыктыыр
Өбүгэ саҕаттан
Үчүгэй үгэспит,
Оттон ол киһини
Тыһынааһар сыаналыыр
Улахан изэспитин
Умнуо суох баар эбит!...

Бу уоттаах строкаларга бэйиэт олоххо уһараабат тардыһыта, кэрэҕэ, тапталга сүгүрүйүүтэ, киһи дээр иһин чизээхтик тоһоруута көстөрүн истинник итэҕэйэ сыныгыт. Манна «Кырдыаҕа хаһаахха хаалыы сылдьан субэлэт» диір ытык дьоммут ыллыктаах ыралара, саргы санаалара саналыы тиллэн кэлэр».

УЧУУТАЛ, ЭН ҮРДҮК ААККАР

Оболорого тагталынан
Дьобурдаах, өйдөөх, талааннаах
Дьону илтэр булуурунан
Учуутал сайдам сүрбэ,
Обоо тагтал кутаата,
Учуутал өйө ээлэстэ,
Учуутал сайдыы муората,
Феокист Софронов.

Василий Кузьмич Пестерев 1916 с. 11-с Малдэхси нэһилиэгэр төрөөбүтэ. Кыра эрдэбиттэн үөрэххэ тартыһылаах буолан, аан бастаан Күндүл начаалынай оскуолатын, онтон Чурапчы сэттэ кылаастаах оскуолатын бүтэрбитэ. 1935—1936 сс. судаарыстыбаннай педагогическай факультеткэ, 1937—1938 сс. педагогическай үнүстүүкэ үөрэммитэ. 1941 с. Чурапчы оройуонун Мугудай нэһилиэгин орто оскуолатыгар физика, математика учууталынан үлэтин саҕалаабыта. Кэнники Дирин, Хайахсыт, Сылан оскуолатыгар физика, математика учууталынан, дириэктэр, дириэктэри үөрэх чааһыгар солбуйааччы эппиэттээх дуоһунастарыгар үлэлээбитэ.

Василий Кузьмич таһыттан көрдөххө, кырдык, салпылалаах, киһи кутун-сүрүн баттыр суостаах, сыты, көрдөөх тыллаах-өстөөх, дьон ортотугар ханна баҕарар алтарытаттаах, кулуктээх киһи этэ. Ол эрэри чуастык билистэххэ, сүрдээх боростуой, үөрүннээх, киһи кыһалбатын өйдүүр, ылыммыт дьыалатын хайаан да тигэсэр тиздэр улахан дьүкүрдээх, наада буоллабына, ханнык баҕарар таһымнаах салайааччыттан чаҕыйбака сытытык туруорсар, тугу онгорор даҕаны суолун-иһин хаалларар, албыны, сымыйаны төрүт абааһы көрөр майгылаах киһи этэ. Кини олобун аргыһа оччотоогу тыа сириг сэмэй учуутала ханнык да үрдүк аата (званията), улахан наҕараадата суох Татьяна Афанасьевна оскуола бары үлэтигэр-хамнаһыгар ис сүрээбиттэн кыһаллан үлэтир, кинилэр олохторунан олорор дьыннээх учуутал этэ. Кэргэнни Пестеревтэр эрчимнээх үлэһит саастара ааспыт иккис төрөөбүт дойдун оностубут Сылан нэһилиэгэр олорор билигин дьэ кэргэн эбэлэрин-эһэлэрин, ийэлэрин-аҕаларын барыларын кэриэтэ үөрөппүттэрэ, киһи-хара онгорбуттара

диэтэххэ, бука, улахан албас буолбата буолуо. Мин санаабар, уруогу эрэ бизэрэ киһи учуутал буолбатах. Оҕоҕо үөрэтэр предметигэр бэйэтин таһымыгар таһаара сатыыр, бырагыраамаҕа хаайтарбакка, дириг билиини инэрэр буоллабына, дьыннээх учуутал буолар. Ити иһин Василий Кузьмич иппит, үөрөппит оболоро үрдүктүк сыаналыыллар. Оскуола бырагыраамаалара урут даҕаны, билигин даҕаны орто билиини бизэригэ аналлаахтар. Холобур, садаачаны элбэх үөрэнээччи биер вариантынан суоттуур буолан, эрдэ бүтэрбит оболорого иккис, үһүс соруудагы бизэрэ. "Ханнык да үөрэххэ, күрэхтэһиңиз киридэххитинэ, учууталгыт, оскуолагыт, төрөппүттэргит үөрөппүттэрин-иппиттэрин түһэн бизэримэн, тигэсэр тийэ кирисинг, бириэмэни туһанын",—диирэ.

Сылан оскуолатын урукку учуутала И. Дягилев: "Мин 33 сыл устата обол иититигэр оскуолаҕа үлэлээтим. Ол тухары араас үчүгэй үлэлээх элбэх учууталы кытары алтыстым. Ол эрэри Василий Кузьмич курдук оболго чин билиини бизэрэ иһин бары дьобурун, кыабын ууран, харыстаммакка дьүкүлүн үлэлиир учууталы көрсүбүтүм. Мин кинини ахсаан учууталынан ананан төрөөбүт киһинэн ааҕабын. Бу анаардас Сыланга олобун 25 сылын ахсаан курдук уустук предмети үөрэтигэр анаабыта. Арай сарсыарда 9 чаас иннинэ учительскайга, обол киһи салла саныы-саныы, кыһалба бэрдиһтэн кириэн кэллим. Учуутал бөгө баар быһыылааҕа. Харахтар остуолга муус манан сорочкалаах, хара хаалтыстаах, наһаа аккуратнай көстүүмнээх, хап-хара ньалбаарычы тарааныллыбыт баттахтаах, интеллигентнэй көрүннээх киһи Егор Никифоровтыын дуобаттыы олорор эбит. Салпылалаах баҕайытык ачыккын үрдүнэн көрөн бараан, илиитин уунна. Мин тийэн дорооболостум. Кыра тыл бырахсыы, кэпсэти түмүгэр: "Дьэ, үлэтиэхпит-хамсыахпыт этэ",—диз буолла. Ол икки ардыгар кирири чуораан тыһаата. Эппитин курдук, успорка наһаа тапсан үлэлээбиппит. Сылан 7 кылаастаах оскуола, саахымакка, дуобакка Василий Кузьмич, хайыһарга

мин эрчийэммит, оройуонга 10-ча сыл бастаах, иккис миэстэттэн түспүтүм",—диз бэйэтин ахтытыгар суруйар. Кинини холобур оностон, үгүс обол оскуола кэнниттэн ахсаан учуутала буолбуттара—И. М. Сивцева, Т. Е. Макарова, В. В. Батарина, о. д. а.

Василий Кузьмич олох тусла суоллаах-иистээх үөрэтэр методикалаах учуутал этэ. Хас биридди уруогун сонунтан-сонун, оболор интэриэстэрин тардар тына ытыра. Үлэтин сүрүн принцибэ—үөрөппит оболоро салгыы үөрэнэллэригэр толору кыагы бизэрэ чин билиини бизэри буолара. Кини учууталынан өр үлэлээбит уопута, билиитэ, бэйэтин үрдүк ирдэбилэ, оболортон билиигэ көрдөбүлэ, итэҕэһи-сыһыһы бырастыы ыммата кинини ымсыырдыра, умсугутара. Оскуола партиянай тэрилтэтин сэкиретэригэр, оччотоогу нэһилиэккэ ытыллар култуурунай-маассабай үлэлэри тэрийээччинэн, оскуолайһинэһиһытлар хаһаайыстыбаннай, араас даһалларга көбүлээччинэн, тэрийээччинэн буолара. Онон оскуолаҕа үлэлэриттэн ордон, бэйэлэрэ хаһаайыстыба, дьэ-уот диэни тэриймэтэхтэрэ. Кинилэр олохторун сүрүн соруга—обол үөрэти-иити буолара. Дьэ-уот диэни сырттааха, баайдара—кинигэ, методическай литэратура, Василий Кузьмич ылбыт наҕараадалара.

Өр сыллаах үтүө суобастаах үлэтэ сыаналанан, "Саха АССР үтүөлээх учуутала" үрдүк аатынан, "Үлэс үрдүк көрдөрүүлэрин иһин", 1941—1945 сс. Аҕа дойду сэриитин кэмигэр килбизиннээх үлэтин иһин" мэтээллэринэн, Саха АССР Үрдүк Сэбиэтин Бочуотунай грамотатынан, ССКП райкомун, райсэбиэт исполкомун грамоталарынан наҕараадаламмыта.

Василий Кузьмич Пестерев олорон ааспыт оболго, үлэлээбит үлэтэ кэлэр көлүөнэҕэ мэлдэн ахтылла туруоба, холобур буолуоба.

Гаврил ПЕСТЕРЕВ,
Чурапчы нэһилиэгин Бочуоттаах
олохтооҕо, СӨ хомунаальнай
сулуусла бочуоттаах үлэһитэ,
"20-с үйэ бастың үлэһитэ" бэлиэ
хаһаайына.

Муус устар — Айыыһыт ыйа

Муус устарга килиэксэ
Айыыһыт орду кутаһылар
кэмэ. Кини баар буолан сүгэ
Тагтал, Кэрэ үөскээбит,
тэнийбит. Айыыһыт илин
халлаанга олорор.

01.04. Ойбон сэһийэтин чэнэ
ирэр. Нөнүө күнүттэн түөрт уон
хонуктаах дьыбар бүтэн, отут
хонуктаах уораан хаалар. Ый
ортотугар тыалырдабына - хаары
сахсатар, бүтэһигэр - хаары
хараардар.

04.04. Дьэ сарайыттан
таммах түһэрэ элбиэр, улахан
бэлиэтэһин буолар. Күн
дьэ-уот диэни үчүгэй үүнүүлээх
дьыл буолар.

06.04. Түүн былпыттаах
буоллабына саас эрдэ кэлэр.

07.04. Киристэп күнэ.
Тулуктар кэлэлэр. Суол
кэлтэйдир. Бу күн хайдаһый
да Пасха эмиз оннук буолуо.
Бу күн былпыта суох ыраас күн
турдабына, саас көхтөөхтүк
кэлэригэр, тыалырдабына -
хаптаһын хатаһын буолар.

08.04. Бу күн хайдаһый да,
алтынны 8 күнэ оннук буолуо.

09.04. Тураах кэлэр.

13.04. Бэлиэтиир. Тот салгын
түһэр.

14.04. Күн көрөр өттүгэр сарай
хаара баар буоллабына, ыам
ыйын 6 күнүгэр диэри ходуһаҕа
хаар сытар, тымныы 40 хонук
хаалар.

ГИБДД извещает

Уважаемые водители и пешеходы!

23.03.2019 г. в 20ч. 05м. в дежурную часть ОМВД России по Чурапчинскому району поступило телефонное сообщение о том, что на 176 км ФАД "Копыма" произошел наезд на пешехода.

В ходе проверки установлено, что водитель 1979 г.р. управляя автомашиной НИССАН АД двигаясь со стороны с. Чурапча в город Якутск, в темное время суток, совершил наезд на пешехода гражданина 1985 г.р., находящегося на проезжей части дороги.

Пострадавший пешеход на момент дорожно транспортного был одет в одежду по сезону, темную куртку и темные штаны, светоотражающего элемента на одежде не имел. Мужчину был госпитализирован в хирургическое отделение Чурапчинской ЦРБ, где был поставлен диагноз: закрытая черепно-мозговая травма, сотрясение головного мозга, закрытый перелом бедренной кости справа, закрытый перелом челюсти, закрытый перелом ключицы слева.

Предварительной причиной ДТП, является то что пешеход находился посредине проезжей части дороги, в темное время суток, без светоотражающего элемента вне населенного пункта.

Со слов очевидцев, ранее этот пешеход был замечен идущим посредине проезжей дороги.

Уважаемые водители! Поведение человека в состоянии опьянения на

дороге в большинстве случаев не предсказуемо, но вы должны быть готовы к этому: не превышайте установленную скорость движения по улицам, будьте бдительны, особенно вблизи мест продажи алкогольных и спиртосодержащей продукции, где могут появиться граждане с алкогольным опьянением. Если же вы заметили пешехода с явными признаками опьянения на дороге, убедительно просим позвонить в дежурную часть полиции или службу скорой помощи, дождитесь их приезда и только потом продолжите свой путь, помните, что в Ваших руках безценная жизнь и здоровье человека!

Уважаемый пешеход! Помни, что на улицах и дорогах района тебя поджидает множество опасностей, самая главная из которых — это автомобили. Будь предельно внимателен при переходе проезжей части. Неукоснительно соблюдай Правила дорожного движения и не торопись!

Уважаемые жители и участники дорожного движения с наступлением весны на улицах нашего района местами гололед. Обращаясь к водителям, Отделение ГИБДД по Чурапчинскому району напоминаем Вам при движении соблюдать дистанцию, снижайте скорость, приближаясь к перекресткам и пешеходным переходам. Не забывайте и про юных участников дорожного движения, особенно будьте бдительны и осторожны вблизи образовательных учреждений.

Пешеходы, не забывайте, перед тем как перейти проезжую часть, убедитесь в безопасности перехода, ни в коем случае не появляйтесь неожиданно перед близко идущим транспортом, ваша неосторожность может привести к несчастью!

Всегда помните, что соблюдение Правил — это необходимость, залог безопасности человека на дороге.

25.03.2019 в 18ч. 10 мин. в дежурную часть ОМВД России по Чурапчинскому району поступило телефонное сообщение о том, что между с. Харбала 2 Чурапчинского района и границей Таттинского района произошло ДТП.

В ходе проверки установлено, что водитель 1951г.р. управляя автомашиной УАЗ 220695-04, направляясь со стороны с. Чурапча в сторону с. Ытык-Кюель Таттинского района на 199 км. ФАД «Копыма» не справившись с рулевым управлением совершил съезд с дороги.

В результате ДТП пострадал пассажир 1967 г.р. Доставлен в Чурапчинскую ЦРБ, диагноз: закрытый осколочный перелом лучевой кости в типичном месте справа со смещением.

Предварительной причиной ДТП, является управление транспортным средством в состоянии опьянения. Установлено, что водитель распивал спиртные напитки несколько дней и в момент ДТП уснул за рулем.

Жаль, что совершая тот или иной противоправный поступок, человек не задумывается не только о своей

безопасности, но и угрожает жизни и здоровью окружающих, а может и своим близким и родным.

Со слов правонарушителя, управляя транспортным средством в состоянии опьянения, он заезжал в один из наших сельских магазинов Чурапчинского района и купил алкогольную продукцию. Очень огорчает, что продавец не стал нужным сообщить в правоохранительные органы о том, что данный гражданин угрожает жизни и здоровью других участников дорожного движения.

Как правило, свидетелями того, что нетрезвый человек садится за руль бывают десятки людей — родственники, знакомые, просто находившиеся рядом. Если каждый из них не останется равнодушным к такой ситуации, проявит определенную гражданскую сознательность и заботу об участниках дорожного движения, то бед на дорогах республики будет меньше. Если вы располагаете информацией о том, что за рулем едет нетрезвый, если вы стали свидетелем того, как в киосках, магазинах, на рынках, заправочных станциях в других общественных местах человек употребил алкоголь, затем садится за руль — позвоните по телефону в дежурную часть отдела МВД России по Чурапчинскому району: «02» (с сотового 102), 8 (411) 51-41-552, так же в ОГИБДД ОМВД России по Чурапчинскому району тел. 8(411) 51-41-676. Ни одно подобное сообщение не остается без внимания!

Аграфена АНТИПИНА,
инспектор по ИАЗ ОГИБДД.

ВНИМАНИЕ!

Федеральная налоговая служба в период декларационной кампании проводит ДНИ ОТКРЫТЫХ ДВЕРЕЙ ПО НАЛОГУ НА ДОХОДЫ ФИЗИЧЕСКИХ ЛИЦ по информированию граждан о налоговом законодательстве и порядке заполнения налоговых деклараций по налогу на доходы физических лиц.

4 апреля 2019 года с 09.00 до 20.00
5 апреля 2019 года с 09.00 до 20.00
25 апреля 2019 года с 09.00 до 20.00
26 апреля 2019 года с 09.00 до 20.00

Акция проводится в инспекциях ФНС России на всей территории Российской Федерации. В Дни открытых дверей сотрудники налоговых органов разъяснят следующие вопросы: о возможностях подключения к Интернет-сервису «Личный кабинет налогоплательщика для физических лиц»; о наличии (отсутствии) обязанности декларирования полученного ими дохода и необходимости уплаты с него налога; о порядке исчисления и уплаты НДФЛ; о порядке заполнения налоговой декларации по НДФЛ; о наличии (отсутствии) задолженности по НДФЛ; как воспользоваться компьютерной программой по заполнению налоговой декларации с помощью ПО «Декларация» в электронном виде; о получении налоговых вычетов и другим вопросам, возникающим у налогоплательщиков.

А также извещаем, что в период прохождения декларационной кампании, налоговая инспекция с 01.04.2019 по 30.04.2019 года переходит на особый режим работы по приему налоговой отчетности у физических лиц (в том числе предпринимателей, адвокатов, нотариусов):

- ежедневно в рабочие дни с 09:00 до 20:00 часов;
- в субботу с 10:00 до 15:00 часов.

Бэйз дьыалатын тэринэргэ ханнык уларыйылар киридилэрий?

Бу сылга регистрация сокуонугар кирибит уларыйылар:

Тэрилтэни тэринэргэ, урбаанныт эбэтэр бааһынай хаһаайыстыба баһылыга буоларга регистрация болдьоно докумун кирибит күнүттэн 3 үлэ күнүнэн аабыллар. Уопсай 5 күн:

1 күн - докумуну туттары
3 күн - докумуну бэрэбизрэкэпзэтин уонна быһаарыныыны ылыны
1 күн - докумуну биэрий.

Тэрилтэни тэринээччи сайабылыанньаны бэйэтэ ажалан биэрэр буоллабына, илии баттааһына нотариуһунан бигэргэтиллибит. Өскөтүн сайабылыанньаны бэрэстэбиитэл ажалар буоллабына, нотариуһунан бигэргэтиллибит. дэбизинэстээх буолуохтаах.

ХЭТ-и тэринээччи учуокка турарыгар устаап капиталын эрдэ төлүүрү ирдэннэлибэт уонна ХЭТ (чааһынай тэрилтэ) бэчээт булгучута суох буолла.

2018 сыл алтынны 1 күнүттэн тэрилтэни тэринэргэ, урбаанныт эбэтэр бааһынай хаһаайыстыба баһылыга буоларга сайабылыанньаны судаарыстыбаннай регистрацияга биэрэн баран, туох эрэ сыһаалаах буолан, аккааһы ылар түгэнгитигэр иккистээн сайабылыанньаны биэрэргитигэр гослоштина төлөмөт.

Аккааһы манньк түгэнгэ ылыахха сөп:

- Өскөтүн туттарбыт докумунуну тутар итэбэстэрдээх буоллабына (подпункт «а» пункт 1, 23 ыстатыа 129 Федеральной сокуонугар олобуран).

- Сайабылыанньабытыгар сыһаалаах буоллаххына (подпункт «ц» пункт 1, 23 ыстатыа).

2019 сыл тохсунньу 1 күнүттэн сайабылыанньа араас көрүгүн www.nalog.ru нолуогабай сайт нөҥүө ыттаххына, гослоштина төлөмөт.

Нолуогабай сайка «Создай свой бизнес» диэн сервис баар. Бу сервис сана тэрилтэ тэрилтэлэргэ уонна урбаанныттарга улахан көмөлөөх. Сервискэ кириэн, ханнык регистрацияны онороргутунан сайабылыанньа көрүгүнэ бааллар. Ханнык нолуок эрэсиминэн үлэлииргит, кассовый аппараатынан туттуу быраабылалара уонна нолуогабай бэрэбизрэкэ туһунан иһитиннэриилэр бааллар.

Саайта өссө «Государственная регистрация юридических лиц и индивидуальных предпринимателей» диэн сервис баар. Бу сервис нөҥүө соботоха чааһынай тэрийээччилээх киһи (учредитель) ХЭТ-лэр регистрацияга докумуннаргытын бэлэмнээн ыттаххытын сөп.

Электроннай регистрация үчүгэй өрүттэр:

- ЭЦП-лаах физическэй сирэй интэриниэт нөҥүө судаарыстыбаннай, үөрэх, медицина уонна да атын информационнай систиэмэлэргэ тахсыан сөп;

- ЭЦП-лаах тэрилтэ электроннай атыыга (торг) кыттыан сөп уонна электроннай отчуоттарын хонтуруоллуур уорганнарга туттарыан сөп.

- Түргэн уонна судургу;

- Биризмэни харыстыыр, бэйэн көмүүтэргиттэн, дьыбэтигэр, тэрилтэбиттэн тахсыбакка эрэ ыттаххытын сөп;

- Нотариус мэктиэлиирэ ирдэннэлибэт.

- Электроннайынан ыппыт докумунун ханна тийбитин көрөбүн.

- Бэлэм буолбут докумуннаргыт электроннай аадырыкхытыгар кэлэр эбэтэр иниспизксийэттэн кэлэн ыттаххытын сөп.

Электроннайынан регистрацияга ытыллар докумуннар сканерданаллар, докумуну Арасыйыа нолуогун сулууспатын саайтыгар баар босхо бырагыраама нөҥүө бэлэмнээххэ уонна ыттахха сөп.

Арасыйыа нолуогун сулууспата интэриниэт нөҥүө элбэх сервисин онорон үлэлэтэр. Холобур:

- «Риски бизнеса: проверь себя и контрагента» бу сервискэ кириэн үлэлиэхтээх контрагентнытын кириэн көрүүххүтүн сөп;

- «Предоставление сведений из ЕГРЮЛ и ЕГРИП о конкретном юридическом лице или индивидуальном предпринимателе в форме электронного документа» диэн сервис нөҥүө босхо тэрилтэ уонна урбаанныт ыппыскатын уонна урбаанныт буолбатах диэн ыспыраапканы ытыахха сөп;

- «Уплата госпошлины» диэн сервис нөҥүө мобильнай бааннаах буоллаххына, онлайн төлөбүрү оноруоххутун сөп;

- «Онлайн запись на прием в инспекцию» сервис нөҥүө бэйэбит табыгастаах биризмэбитигэр приемна суруйтарыаххытын сөп.

Барыгытын сана технологияны баһылыгытыгар, куруук инники сылдыаргытыгар, ситиһиилээх буоларгытыгар ынырабыт!

Хонтуруоллуур-кассовый тизхиныкэ реформатын 3-с түһүмэсэ сааланна

2003 сыл ыам ыйын 22 күнүнээби 54-с нүөмэрдээх Федеральной сокуонга олобуран, бары тэрилтэлэр, урбаанныттар табаары атыылыылларыгар, араас өнөҥү онороллоругар уу харчынан эбэтэр каартанан (электроннай) төлөһүүгэ хонтуруоллуур-кассовый тизхиныкэни тутталлара ирдэнэр.

Кэнники кэмгэ сана уларыйылар кириэнэр. 2016 сыл от ыйын 3 күнүгэр 290-ФЗ Федеральной сокуонунан «О внесении изменений в Федеральный закон "О применении контрольно-кассовой техники при осуществлении

наличных денежных расчетов и (или) расчетов с использованием платежных карт" и отдельные законодательные акты Российской Федерации" хонтуруоллуур-кассовый тизхиныкэни туһанааччы дааннайдарын тутатына «в режиме реального времени» Арасыйыа ФНС-гар ыттахха.

Бу сана уларыйыга кирии 3 түһүмэсинэн бара турар.

1. 2017 сыл от ыйын 1 күнүттэн ЕНВД, патены төлөөчүттэн, нэһилиэнньэ өнөҥү онороччуттан, электроннай төлөбүрү, атыыга торговай автоматтары туттааччыттан ураты бары тэрилтэлэргэ, урбаанныттарга кирибит.

2. 2018 сыл от ыйын 1 күнүттэн наймыласпыт үлэһиттээх ЕНВД-га, патенна сылдыар розничнай атыынан, уопастыбаннай сиргэ аһатыынан дьарыктанааччылар, наймыласпыт үлэһиттээх, электроннай төлөбүрү, атыыга торговай автоматтары туһанааччылар кирибиттэр.

3. Быйыл от ыйын 1 күнүттэн уларыйы үһүс түһүмэсэ кириэр.

Бары тэрилтэлэр, урбаанныттар (розничнай атыыттан, уопастыбаннай сиргэ аһатыынан дьарыктанааччылар ураты) ЕНВД-га, патенна сылдыааччылар, нэһилиэнньэ өнөҥү онороччулар, физическэй сирэйдэри кытта безналичнай расчёту онороччулар, наймыласпыт үлэһиттэ суох ЕНВД-га, патенна сылдыар розничнай атыынан, уопастыбаннай сиргэ аһатыынан дьарыктанар урбаанныттар, ону тэнэ наймыласпыт үлэһиттэ суох атыыга торговай автоматтары туһанар урбаанныттар.

2018 сыл от ыйын 3 күнүнээби 192 нүөмэрдээх федеральной сокуонга олобуран, 2019 сыл от ыйын 1 күнүттэн бары тэрилтэлэр, урбаанныттар, ЕНВД уонна ПСН сылдыааччылар, атыы-эргиэн уонна уопастыбаннай аһатар сиргэ үлэлээччилэр, ону тэнэ нэһилиэнньэ өнөҥү онорор урбаанныттар, тэрилтэлэр хайаан да электроннай чек куопуяларын онлайн нолуогабайга ыттахха.

Онлайн-касса диэн сана ирдэбилгэ эппиэттиир кассовый аппарат буолар:

- QR-код уонна чеккэ сыылканы бэчээтиир,
- электроннай чек куопуяларын ОФД-га (Оператор фискальных данных) уонна атыылаааччыга ытар,
- куорпуһугар фискальной накопителлээх,
- аккредитованнай ОФД-ны кытта тэнэ үлэлиир.

Хонтуруоллуур-кассовый аппараты туһаны сана бэрээдэгин өрүттэр:

Атыылаааччыга:

- Атыылаааччы кассовый чегги электроннайынан ытыан сөп. Кумааҕы чегин сүтэрэн кэбистэбинэ, электроннай чегин ытыан сөп.
- Туһанааччы быраабын көмүскүүргэ усулуобуйа тэрилтэр;
- Атыылаааччы куруук атыыһыт хайдах отчуоттаабытын хонтуруоллуон сөп.

ККТ туһанааччыга:

- Үчүгэй өрүттээх нолуогу төлөөччүлэр буолалларын олохтуур.
- Үчүгэй өрүттээх нолуогу төлөөччүлэр хонтуруолтан аччатар,
- Кумааҕы үлэтин аччатар, кассир-операционист сурунаалын уонна атын да докумуннары толорбот буолар;
- Ис хонтуруолга ытыахха учуота күүһүрэр.

Ханнык кассовый аппараты талыахха:

36 ый - УСН, ЕСХН, ЕНВД, ПСН. 13-15 ый - подакцизнай табаардары атыылааһынна, тус уонна уопсай систиэмэ эрэсимин тэнэ туһанааччыларга, сезонунан и быстах үлэлэргэ, ККТ-ны автономнай эрэсимингэ туһанар буоллаха.

Арасыйыа федеральной нолуогабай сулууспатын nalog.ru саайтыгар «Контрольно-кассовая техника» диэн салааҕа сана кассовый

тизхиныкэлэр көрүгүнэрин буклеттара уонна сана тииттээх ККТ реестрдэрэ баар. Кассовый тизхиныкэни атыылаһааччы иннинэ талыт кассовыйн көрүгүн сана ирдэбилгэ эппиэттиирин бу реестргэ кириэн, бэрэбизрэкэлиэххэ сөп.

Сана модель кассовый аппараттар хайаан да фискальной накопителлээх буолаллар

Атыыласпыт кассовый тизхиныкэни хайдах учуокка туруоруохха сөбү?

1. Юридическай сирэй уонна урбаанныт личнай кабинетин нөҥүө. Регистрациялыырга реестргэ кирибит ККТ уонна ОФД-ны кытта дуогабар баар буолуохтаах. ККТ регистрациятын туһунан ханнык баҕарар нолуогабай иниспизксийэ бэриллэр. Личнай кабинет нөҥүө регистрациялыырга «зарегистрировать ККТ» диэн пууну талаһыт, онтон электроннай сайабылыанньаны толорбут уонна КЭП (Квалифицированная электронная подпись) бигэргэтиллэр. Барыта сөпкө толорбут буоллаххына, регистрационнай нүөмэр ККТ интэриллэр. Онтон онороччу инструкциятынан регистрационнай нүөмэри ККТ киллэриллэр уонна «отчет о регистрации» бэчээттириллэр. Бу отчуоту регистрационнай нүөмэри ылбыт күн сарсыннытын ааспахха эрэ, нолуогабай уорганга личнай кабинет эбэтэр ОФД нөҥүө ыттахха наада. Барыта сөп буоллабына, регистрацаламмытын туһунан электроннай учуот карточката бэриллэр.

2. Территориальной нолуогабай уорганга.

Ханнык баҕарар нолуогабай иниспизксийэ ККТ регистрациятын сайабылыанньата бэриллэр. (Урут бэйэн эрэ нолуогабайгар бэриллэр этэ).

ЕНВД уонна Патент систиэмэтин туһанар урбаанныттар ККТ атыыласпыт суумаларын соробун ыччэттахтарын сөп, 1 кассовый аппарата - 18000 солкуобайтан тахсыбат суумаҕа.

Онлайн-касса табыаһынан урбаанныт бэйэтин бизнесин көмүүтэр, төлөпүүн нөҥүө хонтуруоллуон сөп. Ханнык баҕарар биризмэс ытыахтарын, атыыларын обьёмун, чектарын, возвраттарын бэрэбизрэкэлиэхтэрин сөп.

Сокуону кэһии түгэнигэр көрүлүр ыстараап:

Ыстараап кэзмэйэ сокуону кэһии көрүгүн уонна ККТ-та суох оноруллубут операция сууматыттан тутулукаах. ККТ сокуон ирдэбилгэр эппиэттээбэт буоллабына:

- Дуоһунастаах сирэйдэргэ сэрэтии эбэтэр 1500-3000 солк. диэри ыстараап;
- Юридическай сирэйдэргэ сэрэтии эбэтэр 5000-10000 солк. диэри ыстараап.

Атыыһыт атыылаааччыга чегин биэрбэтэх буоллабына:

- Дуоһунастаах сирэйдэргэ сэрэтии эбэтэр 2000 солк.
- Юридическай сирэйдэргэ сэрэтии эбэтэр 10000 солк.

Маҕаһынан ККТ-та суох үлэлиир буоллабына:

- Дуоһунастаах сирэйдэргэ ККТ-та суох үлэлээбит сууматыттан 25-50% тийэ ыстараап, 10000 солкуобайтан кыра буолбат.
- Юридическай сирэйдэргэ ККТ-та суох үлэлээбит сууматыттан 75-100% ыстараап, 30000 солкуобайтан кыра буолбат.

Эбии иһитиннэриини Арасыйыа федеральной нолуогабай сулууспатын nalog.ru саайтыгар «Контрольно-кассовая техника» диэн салаагыгар, «Контрольно-кассовой техники» форумна, «контрольно-кассовой техники» каталога көрүүххүтүн сөп.

Нолуок сулууспата.

Ийэбит туһунан истинник...

Орто дойдуга элэниээн аһар олохтук олус кытааны күндүтүк саныыр, чугас, истин дьондорбутун сүтүрдэхпитинэ, ордук диригник өйдүүбүт... Курус санааны, кутурбаны сырдык өйдөбүл, ахтылган солбулар...

Бу дыл муус устар 2 күнүгэр биһиги тапталлаах ийэбит, эбэбит, Чурапчы улуунун Болтоно нэһилигин Бочуоттаах гражданина, педагогическай үлэ бэтэрээнэ, РФ үөрэҕиритин туйгуна, Игнатьевтар педагогическай династияларын салайааччыта Игнатьева Вера Трофимовна ыарахан ыарыттан күн сириттан барбыта биһир сылын туолла.

Ийэбит барахсан олоҕо албах үөрүүлээх, дьоллоох түгэннэрдээх уонна ыарахан да кэмнэрдээх этэ. Ол эрэри ханнык да түгэннэ кини бэйэтин киһи быһыытынан бастык хааныстыбаларын эдэр эрдэһиттэн тутан, сиздээхтик, кэрэтик олорон ааспытанын, биһиги кизин туттабыт.

Вера Трофимовна тымныы үгэниээн туар кэмигэр, 1938 сыллаахха тохсунньу 9 күнүгэр, Болтоно нэһилигэр Евдокия уонна Трофим Ортокозевтар дьэ-кэргэннэ икис оҕон төрөөбүтэ. Ийэбит аймактара үксүлэрэ гражданакай сэрмэ кэмигэр өлбүт буоланнар, төрдүн-уһун үчүгэйдик билбэттээн хомойоро. Олоҕо сааһыгар ийэбит тулааннаах хаалан, үгүс эрмэ көрсүбүтэ. Ийэти Д.В.Кривошапкин дьэ киһиэхэ икхистээн кэргэн тахсыбыта. Онон ыраакый кыысчаан убайынын балыстарын, бырааттарын көрсөрө. Ыал улахан кыһа буолан, уонна сааһыттан улахан дьону кытта тэҥнэ үлэлээн улааппыта. Сэрмэ кэмик, сүт-кураан ыар кэмизин, тийиммэт буолуу, аччыктааһын, тонгуу-хатыы эрэин этинэн хаанынан билбэтэ. Оскуолаҕа үөрэнэригэр улаханнаах көмөлөспүтүн, өйөөбүтүн иһин, биһиргэ төрөөбүт убайыгар Ньюкууска мунура суох махтанара. Кэлин төрөөбүт балтылар, бырааттара атахтарыгар туралларыгар бэйэтэ сүрүн тирэх буолбута. Балтын Аннаны, күтүөтүн Бүөтүрү, кинилэр оҕолорун, эрдэ суох буолбут убайа Ньюкууска, тапталлаах санаһа Татьяна оҕолорун, сизнэрин куруук билсэ, сураһа сылдьара. Кинилэр үөрүүлэрин, кыһалгаларын тэҥнэ үлэлэстэрэ, туох кыалларын көмөлөһөрө, ситиһиллэринэн кизин туттара. Оскуолаҕа туйгунук үөрэнэн, Чурапчытаагы педагогическай училищаны 1957 сыллаахха ситиһилээхтик бүтэрбүтэ, учуутал идэтин баһылаабыта.

Олохун доборун аҕабытын – Николай Николаевич Игнатьевы кытта хас да сыл билсэн, истинник таптаһан, 1961 сыллаахха ыал буолбуттара, аҕабыт дойдутугар – Кэлинигэ, сэмэи урууну тэрийбиттэрэ. Аҕабыт кизин хап-хара харахтаах, тогуруктаах, үл-үлүн хойуу субуллар сүһүктээх, куруукмичилийэ сылдьар, нарыннык үчүгүлээн эрпичийэр училище биһир бастык кыһын хайдах аан-маннай көрбүтүн, билсипитин, өр кэпсэтин ураты сылаастык кэпсирэ. Ийэбит ыал соҕотох уолугар кэргэн тахсан, кэргэнин төрөппүтүрүнүн, аҕабытынын биһиргэ оҕорбуттара, кинилэри оҕолорун тийэх күнэригэр дьэри көрбүтэ. Эбэлээх эһэбит онносоҕор ыраах Өймөкөөн оҕолорун батыһан, көһөн тийэн олоро сылдьыбыттара.

Эдэркээн, сана ыал буолбут учуутал идэлээх дьону Өймөкөөн улуугар, Томтор нэһилигэр үлэһэ анааннар, уорактаһын эйгэтигэр бастаах кыһыларын хоту улууска тийэн, сүрдээх ситиһилээхтик саҕалаабыттара. Ийэбит алын сүһүөх кылаас оҕолорун үөрэллэ. Оччолорго үс кыыс оҕолоохторо. Эдэр учуутал киһи тыйыс тымныылаах хоту улууска олорон, нэһилиэк оҕолор барытыгар көхтөөхтүк кытара. Онно истин дьүөгэлэрдэнэн, дьону-сэргэни кытта алтыһан, умнуллубат үгүс кэмнэрэ аастыттар. Ыраах Томтор нэһилигин дьону-сэргэти куруук киниэхэ махтаналлара, сибээстэрин быспаттара. Томтор орто оскуолатын мусойугар бээр матырыйаллар ийэлээх аҕабыт ситиһилээх үлэһин билгилэн да кэпсэи турдактара.

Дойдуппак дьон быһыытынан, 1968 сыллаахха Болтоноҕо төннөн кэлэн, ийэбит өр кэмнэ алын кылаас учууталынан үлэлээбитэ. Кини үөрэнээччилэрэ араас үлэһит дьон буолан таҕыстылар. Үлэлээбитин тухары үлэһэ бэринилээх, үрдүк таһымнаах учуутал буоларын үөрэнээччилэрин ситиһиллэрэ, кинилэр махталлара, биһиргэ үлэлээбит кэпсэллэрин ахтылара, тус бэйэтин ситиһиллэрэ – грамоталар, махтал суруктар, наһараадалар туоһулулар.

Ийэбит төрөөбүт дойдутун Болтоноҕо олус таптыыра, кизин туттара. Нэһилигин олоҕо тупсарын, ыччата үөрэхтээх, иитиллээх буоларын туһугар ис сүрэхтээн кыһаллара, үгүс өрүттээх үлэни тэрийсэрэ. Ол курдук, Дьахталлар сэйбэттэрин бэрэссэдээтэлинэн, агитаторунан, чөл олох пропалаҥадааччынан үлэлээбитэ. Зонанан ытыгылар дьахталлартан уонна бары уопастыбаннай үлэһиттэн туора турбат этэ. Эдэр сааһыттан доруобуйата мөлтөх буолан, куруутун чөл олох туһунан. Ити хайыскаҕа албаһи үөрэтэн, доруобуйатын тупсарарга кыһаллара уонна биһиэхэ – оҕолоругар, сизнэригэр, дойдотторугар, дьонно-сэргэһэ албах субани бизэрэ. Эдэр сааһыттан собуруу куораттарга, профилакторийдарга, санаторийдарга эмтэнэригэр кыагы биһирбит эбэлээх эһэбитигэр, аҕабытыгар махтанара.

Ийэбит үлэтин быһыыгар сүрдээх үчүгэйдик истэнэрэ, быһсапкальыра уруһуйдуура, уурбут-туппут курдук ыраас, түргэн туттунуулааҕа. Айылҕаҕа сылдьарын олус астынара, отоннуут, сир асчыт бөдө этэ. Кизин биллиллээх – аан дойду сонуннарын, олох сайдыытын куруутун ааҕан, истэн-көрөн билэ сылдьара.

Биһиги нэһиликитигэр бастааһын тэпилиссэ олордон, собуруу куораттан мизбэл аҕалан, дьэ ис-тас көрүнэр болҕомто уурбута. Нууччалыы эттэххэ, "акустаах", кэрэни өйдүүр, ылынар дьэбурдааҕа. Истэннээх буолан, үөрэнээччилэриттэн саҕалаан биһиэхэ барыбытыгар араас кэрэ таҕаһы тигэрэ. Биһигини, үс кыһын, бэйэтэ айан, сиздэрэйдэн тигэн, сибакки курдук симмиэ.

Дойдотторугар бэринилээх этэ – таҥнарыны, кыһаран быһыыны бырастыы ыммата. Биһиргэ алтыһыт, чугастык ылыммыт дьүөгэлэрин олус ытыктыыра, истинник ахтара, куруутун кэпсэтэ-билсэ сылдьара.

Аҕабытынын Николай Николаевичтин 46 сыл устата эйэ-дэмнээхтик өйөһөн-өйдөһөн олорон, 4 оҕону улаатыннан, миннигэс сизнэрин, хос сизнэрин бүүбэйдэнэн, олоххо кэлбит ытык кизин толорон барда. Ийэбит, эбэбит барахсан 80 сааһын туолан баран, ыараханнаах ыалдан да сытар, биһигини харыстаан, биһиргэ да суламмакка тулуйан, уу-чуумпукта барбааһабыта...

Ааспыт төнүбүт, барбыт эрмийбэт... Күн-күбэй ийэбит, эбэбит сырдык мессүөнэ үйэпэр тухары өйбүтүгэр – санаабытыгар, сүрэхпитигэр сырдыгынан сыдыаайыа, умнултуу суоҕа. Биһиги, оҕолоро, киһи быһыытынан хааныстыбаларбыт, дьэбурбүт, үлэһэ эппистинэстээх сыһыаммыт, биллиргэ-көрүүгэ тартыһыбыт, сиздээх олохтук – бу барыта ийэбит барахсан үтүөтэ, кыһамныта, ийитиэ, туохха да тэнэммэт тапала. Күндү ийэбитигэр махталбыт тыһынан кыйан этиллимбэт, туһунан да кэмнэммэт...

Ийэбит барахсан, быдан дьыллара, бырастыы! Оҕолоро, күтүөттэрэ, кийитэ, сизнэһэ, хос сизнэһэ – Ксенофонтоттар, Рожиннар, Захаровтар, Игнатьевтар.

Чурапчы нэһилигиттэн төрүттээх Дьокуюскай куорат олохтооҕо, аҕалара, эһэлэрэ, хос эһэлэрэ, рационализатор-механизатор

ПАВЛОВ Сидор Петрович

улун ыарахан ыарыттан олохтон туораабытынан, кыргыттарыгар, биһиргэ үөрэммит үлэһэннээхтэригэр Антонина Сидоровнаҕа, Надежда Сидоровнаҕа, кинилэр дьэ-кэргэннэригэр дириг кутурбаммытын тиздэбит.

Чурапчы аҕыс кылаастаах, орто оскуолаларыгар биһиргэ үөрэммит дойдотторо.

Биһиргэ төрөөбүт убайа, Нам улуунун олохтооҕо

КАРАТАЕВ Михаил Владимирович

олохтон туораабытынан, балтыгар, кэпсэллэбитигэр Мотрена Владимировна Лебедеваҕа дириг кутурбаммытын тиздэбит.

ЧРОСИО кэлэктибэ.

Чурапчы нэһилигиттэн олохтооҕо, тапталлаах ийэбит, эбэбит, хос эбэбит, педагогическай үлэ бэтэрээнэ

АРТЕМЬЕВА Ирина Захаровна

бу дыл кулун тутар 29 күнүгэр ыарахан ыарыттан олохтон туораабытын билэр дьонугар курутууан туран ийитинэрэбит.

Кыргыттар, күтүөттэрэ, сизнэһэрэ, хос сизнэһэрэ.

Кутурбаммытын тиздэбит:

- Тапталлаах, ытыктыыр учууталлара Артемьева Ирина Захаровна ыарахан ыарыттан олохтон туораабытынан, оҕолоругар, сизнэригэр 27 выпуск — 10-с "в" кылаас үөрэнээччилэрэ.

- Ытыктыыр бэтэрээн учууталлара, СӨ үөрэҕиритин туйгуна, СӨ үөрэҕиритин бочуоттаах бэтэрээнэ, "Учууталлар учууталлара" Артемьева Ирина Захаровна улун ыарахан ыарыттан олохтон туораабытынан, оҕолоругар, сизнэригэр, хос сизнэригэр, аймактарыгар С.А. Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолатын кэлэктибэ.

- Чурапчы нэһилигиттэн олохтооҕо, педагогическай үлэ бэтэрээнэ, "Учууталлар учууталлара" Артемьева Ирина Захаровна улун ыарахан ыарыттан олохтон туораабытынан, оҕолоругар, сизнэригэр, чугас аймактарыгар Чурапчы орто оскуолатын 24 выпускта.

- Ытыктыыр кэпсэллэһэрэ, "Учууталлар учууталлара" анал бэлэз хаһаайына Артемьева Ирина Захаровна ыарахан ыарыттан олохтон туораабытынан, оҕолоругар, сизнэригэр, аймактарыгар С.А. Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолатын учуучу уонна литературатын методическай холбоһугун учууталлара.

- Тапталлаах ийэтэ Артемьева Ирина Захаровна ыарахан ыарыттан олохтон туораабытынан, кыһыгар, "Сүһүл көмө" бэлэзигэр Антонина Иннокентьевна Гоголеваҕа Дьокуюскайтан кэллээхтэрэ Екатерина, Валентина, Наталья, Лидия, Чурапчытан Евгения Уарова.

- Ытыктыыр учууталлара Артемьева Ирина Захаровна ыарахан ыарыттан олохтон туораабытынан, кыһыгар, биһиргэ үөрэммит дьүөгэлэригэр Антонина Иннокентьевна Гоголеваҕа Чурапчы орто оскуолатын 1979 с. 10 "б" кылааһа, учуутал Марфа Владимировна.

- Чурапчы нэһилигиттэн олохтооҕо, Саха Өрөспүүбүлүкэтин үөрэҕиритин туйгуна, "Учууталлар учууталлара" бэлэз хаһаайына Артемьева Ирина Захаровна ыарахан ыарыттан олохтон туораабытынан, кыһыгар Оксана Иннокентьевна Сысольгинаҕа, күтүөтүгэр Дмитрий Николаевичка, оҕолоругар, сизнэригэр, биһиргэ төрөөбүтүгэр, аймактарыгар улуустаагы үөрэх управлениетын профсоюзун, "Кэсик" уһуйаан кэлэктибэ.

- Күндү тапталлаах учууталлара Артемьева Ирина Захаровна ыарахан ыарыттан олохтон туораабытынан, оҕолоругар, сизнэригэр, бары чугас аймактарыгар 1985 с. бүтэрбит үөрэнээччилэрэ.

- Тапталлаах ийэтэ, ытыктыыр учууталлара Артемьева Ирина Захаровна олохтон туораабытынан, биһиргэ үөрэммит "Кэсик" уһуйаан иитээччитигэр Оксана Иннокентьевна Сысольгинаҕа, кини дьэ-кэргэннэригэр, аймактарыгар Чурапчы орто оскуолатын 28 выпускта — 1981 с. 10 "а" кылаас.

Күндү бырааппыт, убайыт, таайыт

КРИВОШАПКИН Константин Иванович

олохтон туораабытынан, кэргэннэригэр Татьяна Харитоновнаҕа, оҕолоругар, сизнэригэр, биһиргэ төрөөбүтүгэр, оҕолоругар, сизнэригэр Болтоноҕоттон Васильевтар, Кривошапкиннар, Поповтар, Черкашиннар, Третьяковтар.

Кутурбаммытын тиздэбит:

- Күндү бырааппыт, убайыт, таайыт Кривошапкин Константин Иванович хомолтолоохтук олохтон туораабытынан, кэргэннэригэр Татьяна Харитоновнаҕа, оҕолоругар, күтүөттэригэр, кийиттэригэр, сизнэригэр биһиргэ төрөөбүтүгэр Кривошапкиннар, Кронниковтар, Торговкиннар уонна кинилэр оҕолоро.

- Болтоноҕоттон төрүттээх Чурапчы элэниэһитин олохтооҕо Кривошапкин Константин Иванович соһуччу олохтон туораабытынан, кэргэннэригэр Татьянаҕа, оҕолоругар, сизнэригэр, биһиргэ төрөөбүтүгэр Татьяна Павловнаҕа, Мария Ивановнаҕа, Иван Ивановичка, Настяҕа, бары аймактарыгар биһиргэ төрөөбүт Кузьминнар, кинилэр дьэ-кэргэннэригэр.

- Чурапчы нэһилигиттэн олохтооҕо, аҕалара, эһэлэрэ Кривошапкин Константин Иванович олохтон туораабытынан, үлэһиттэригэр, Чурапчы ветеринарнай лечебнига бизлэсиригэр Василий Владимирович Винокуровка, кэргэннэригэр, оҕолоругар Чурапчы улуунун ветеринарнай управлениета, профсоюзун.

Сылан нэһилигиттэн олохтооҕо, педагогическай үлэ бэтэрээнэ, ытыктыыр күтүөппүт

НОГОВИЦЫН Андрей Никифорович

улун ыарахан ыарыттан олохтон туораабытынан, оҕолоругар, сизнэригэр, хос сизнэригэр дириг кутурбаммытын тиздэбит.

Новгородовтар, Пермьковтар, Листиковтар, Васильевтар, Копыриннар.

Кутурбаммытын тиздэбит:

- Үлэ, тыыл бэтэрээнэ, "Знание" уопастыба чилиэнэ, Сылан оскуолатын бочуоттаах үлэһитэ Ноговицын Андрей Никифорович олохтон туораабытынан, оҕолоругар, сизнэригэр Г.П. Башарин аатынан Сылан орто оскуолатын кэлэктибэ, профкома.

- Күндүтүк саныыр тапталлаах убайыт Ноговицын Андрей Никифорович улун ыарахан ыарыттан олохтон туораабытынан, оҕолоругар, күтүөттэригэр, кийиттэригэр, сизнэригэр, хос сизнэригэр биһиргэ төрөөбүт быраата В.Н. Ноговицын, кийитэ Е.И. Ноговицына уонна кинилэр оҕолоро.

- Күндүтүк саныыр учууталлара, педагогическай үлэ, тыыл бэтэрээнэ, Сылан нэһилигиттэн олохтооҕо Ноговицын Андрей Никифорович ыараханнаах ыалдыан олохтон туораабытынан, дьэ-кэргэннэригэр, оҕолоругар, аймактарыгар Сылан орто оскуолатыгар начаалынай кылааска үөрэллэр оҕолоро — 1984 с. выпуск.

- Ытыктыыр учууталлара Ноговицын Андрей Никифорович олохтон туораабытынан, чугас дьонугар, аймактарыгар Сылан орто оскуолатыгар 1980-1983 сс. үөрэллэр үөрэнээччилэрэ.

- Үлэ, тыыл, педагогическай үлэ бэтэрээнэ Ноговицын Андрей Никифорович улун ыарахан ыарыттан олохтон туораабытынан, кыһыгар Любовь Андреевнаҕа, кийитигэр Любовь Юрьевнаҕа, кинилэр дьэ-кэргэннэригэр Сыланнааҕы "Сулусчаан" уһуйаан кэлэктибэ.

- Үлэ, тыыл, педагогическай үлэ бэтэрээнэ Ноговицын Андрей Никифорович ыарахан ыарыттан олохтон туораабытынан, быраатыгар Вячеслав Никифорович Ноговицынна, кини дьэ-кэргэннэригэр Сылан орто оскуолатыгар биһиргэ үөрэммит дойдотторо.

Кылаабынай эрдээхтэр — Л.В. ГОРОХОВА.

Кылаабынай эрдээхтэр солбуйааччы — Е.Г. МАКАРИНСКАЯ.

Эксперттэр сакратээр, сурук отдела — А.Н. ЗАХАРОВА.

Эксперттэр тыа хаһаайыстыбатын отдела — А.М. СЛЕПЦОВ.

Корреспондентер — С.А. ЖЕНДРИНСКИЙ, М.В. ПЕТРОВА.

Таһааччы — Л.К. ПОПОВА.

Бэлэһиттэн — Ф.А. ПРОТОДЬЯКОНОВ.

Тэрийэн таһаараччылар: СР

Правительствата, Чурапчы улуунун

"Сана олох" редакция-издательскай

холбоһук автономнай у-р-дэниэ.

Российскай Федерация Россияндар

СР управлениетыгар 2012 с. кулун тутар

15 күнүгэр регистрациаламмыт нүмэрэ

— ПИ №ТУ14-0238.

Редакция, издатель

аадырыһа: 678670, Чурапчы

с/п, Карл Маркс уул. 26 "а".

Телефоннарбыт: редактор

— 41-332, отделлар — 41-295,

41-358. E-mail: sanaoloh@

mail.ru, сайт: sanaoloh.ru,

instagram: @sanaoloh

Баччааҕа саныас: № 24 (11581)

Кэмиэти: 1,5 бач. диниэ

Ахсааны 1350. Хаһыат сыһынтат: 15

Аһаар сүрүтүр эмиллэр сана редакция

таһаараччылар кэлиһи сир туйаҕар

буһуулаах суруу ыһаһар таһаар

материалдарыгар халыттыгыларга

баччааҕа

Хаһыат баччааҕа бэрлэлэр графика: 16 х 40 см. Баччааҕа бэрлэллэр: 16 х 40 см. "Сана олох" редакция-издательскай холбоһукка 01.04.2019 с. офсетта баччааттанна.

Типография аадырыһа: 678670, Чурапчы с/п, Карл Маркс уул. 26 "а". Индекс: 54907. Хаһыат идэллээх иккитэ: оптуорунньукка уонна баатинскаа тахсар.